

Осим тога, будући да се прошлих дана на вашару у Миоковићима у Црмници догодила незгода и пала крв између Папштровића и оних из Црне Горе. И Ђуро Јовичин из Цеклина остао је рањен и мртав и жена капетана Ника Маркова из Љуботиња и многи други с једне и друге стране рањени. Сумњајући да се не догоди зло између ових пограничних (племена), што је чуо гореречени узвишени господин провидур, позвао је монсињора владика са многим кнезовима и старцима из Црне Горе као и ближику убијених: спахију Јована из Љуботиња, кнеза из Цеклина, Вуксана Рајичева и друге рођаке, који сви пред узвишеним монсињором владиком дали су ријеч, вјеру и заклетву, заједно са реченим Папштровићима, у име своје и свих других да ће поставити међу њима двадесет и четири арбитра да направе и учврсте мир међу њима на мјесту као што су закључили. У међувремену тражиће и молиће да имају ријеч од господа: Мустафа Челебије, Хајдара Војводића и њихових синоваца и других рођака, оних који су били убијени, како обећавају речени: спахија Јован, кнезови и старци да моле и имају ријеч од реченога Мустафа Челебије и других рођака да направе и остваре речени мир и одрже га заувјек као добри пријатељи и сусједи, као што се обећало у овом писму. И за већу вјеру (вјеродостојност) биће потписано од уписаних свједока.

Ја поп Никола Ђиговић писах садашње писмо по ријечи речених странака.

Ја Мардарије владика Црне Горе и Приморја, бих присутан, потписах и потврдах својеручно по ријечи речених кнезова Црне Горе.

Ја калуђер Саватија из Црне Горе бих присутан и потписах по ријечи речених кнезова Црне Горе.

Ја Вујо Стијепов дацијар свједочим горњем по ријечи свих гореречених.

Ја Франческо Палташић, вицедратоман, свједок сам горњем по ријечи свих гореречених.

Ја Ђеронимо Палташић, драгоман, свједок сам садашњем писму и по ријечи капетана Мартина Вучинића и Франа Буљара и Марка Вучинина, судија, у име свег племена и папштровског збора, потписах, пошто они нијесу знали да пишу.“

Г. Станојевић

ЈЕДНА ПРЕДСТАВКА ЦРНОГОРСКИХ ГЛАВАРА МЛЕТАЧКОМ СЕНАТУ ИЗ 1722. ГОДИНЕ

О вјерском сукобу између цетињске митрополије и католичких прелата у ово вријеме не знамо много. Овај докуменат који овдје објављујемо указује на вјерски сукоб између Црне Горе и католичког надбискупа у Задру Вићентија Змајевића, послје

Пожаревачког мира. У току млетачко-турског рата (1714—1718) Црногорци су у другој половини рата пришли Венецији и заједно са млетачком војском или сами борили се против Турака.

Рат је завршен Пожаревачким миром 1718. Црна Гора је по међународном праву и даље сматрана турском територијом, иако Црногорци фактички не признају турску власт и боре се против Турака. После је рата задарски надбискуп Змајевић започиње живљу вјерску пропаганду против Црногораца. И ова представка црногорских главара млетачком Сенату је реакција на Змајевићеву антицрногорску активност. Устајући одлучно у одбрану православне вјере, црногорски главари истичу заслуге Црне Горе за Венецију, с надом да Сенат предузме кораке против овог католичког прелата.

Ова представка црногорских главара садржи неке значајне и интересантне појединости. У документу се наводи како Црногорци имају од аустријских царева Леополда, Јосифа и Карла потврде о слободи православне вјероисповијести. Ово је други докуменат у коме се помињу потврде аустријских царева народу Црне Горе. Још је владика Данило 1717. на састанку с генералним провидуром Алвизом Моченигом саопштио провидуру да је добио повељу од аустријског цара, којим се владици Данилу гарантује право да слободно подиже православне цркве у свим крајевима које аустријска војска освоји у овоме рату против Турака.

Такође у овој представи црногорски главари истичу да су аустријски цареви допустили сваку слободу српском народу, што значи и вјерску слободу. Према томе тврдња владике Данила неколике године раније о добијању дипломе од аустријског монарха може бити сасвим тачна. Засад ово остаје само претпоставка, док се не проучи аустријска грађа. Вјероватно да су црногорски главари мислили на повеље и патенте које је бечки двор додијелио српском народу и цркви у посљедња два рата Аустрије против Турске.

У вези са објављивањем докумената желим да истакнем неке појединости. Прво, докуменат се налази у серији извјештаја млетачког амбасадора у Цариграду, што је сасвим неуобичајено. Представка се налази иза докумената од 14. марта 1722. На полеђини документа стоји: „у преведри сенат млетачки са великим поклоненијем.“¹

Представка није датирана па према томе може бити да је писана и раније, односно 1721. На документу нема уобичајених потписа црногорских главара и печата, као што је то нормално када се црногорски главари заједнички обраћају млетачком Сенату. Није ми јасно како је ова представка запала у серију извјештаја баила. Могућна је само једна претпоставка, а то је да је млетачки Сенат или генерални провидур доставио ову представку амбасадору у Цариграду да се упозна са садржајем документа.

¹ Archivio di Stato di Venezia, Dispaeci dei baili da Costantinopoli f. 175.

Такође није познао ко је ову представку писао. У сваком случају то је морао бити неки писмени калуђер, који је имао извјесно образовање, што се види из текста гдје су на неким мјестима употребљене чисто библијске фразе. Исто тако није јасно да ли је владика Данило био инспиратор овога документа. Мало је необично да цетињски владика не учествује у састављању једног документа којим се брани православна вјера и права цетињских владика.

Докуменат је писан врло читљиво. Ја сам докуменат преписао савременим писмом, али свака ријеч је остала као у оригиналном тексту. Објављивањем овога документа, који је интересантан не само са становишта вјерских односа између Црне Горе и задарског надбискупа Змајевића него и са других аспеката, доприносиће се бољем упознавању историје Црне Горе у овом периоду.

Г. Станојевић

Ми сви отвише кнезови и старјешине: гувернадуре, суђе и војводе, сердари и вас отвише народ, војаци и работници от све крајине Скандерије и Приморја, који се находимо и јесмо вазда вјерни и непоколебими у сваку потребну службу вашему преведрому владању и преузвишеному вашему величанству приступамо понижено и отварамо ране срца нашег за примити лијек ранавој души нашеј. Будући ми поклонили нашу службу и јунаштво на заповијед нашег преведрога и прузвишенога господства и надасмо се отдахнути и откупити наше душе и нашу православнују вјеру от проклетага поганства и робства турскога, чинисмо што могасмо и с пролићем наше крви уписасмо становиту вјеру нашу да буде вјековита на службу нашег преузвишенога господства и преведрога владања. Када се надасмо ускрснути от невоље јето нас стиснуше веће муке от тешке болијести, која нас тиче у вјеру и душу и која нами губи част и поштење от тврде и чисте и праве службе, коју чинисмо преведрому и преузвишеному владању. Бисмо запуштени от помоћи нашег преведрога владања, и не само запуштени него и обезчашћени. Пошто се умирише господа кршћанска с Турчином онда ми стекосмо већу рат и већу невољу која ни хоће узет и плијенит вјеру нашу и потопит душе наше а без иједнога узрока нашег, него за неправедне књиге које пише Змајевић сваки дан и час за нашијем правосвјернијем народом и за нашијема православнијема архијерех и пастирима, који су вазда вјерни и непоколебими били у сваку потребну службу вашему преведрому владању и који су по сваки начин радили привести сву ову крајину от Арбаније да се поклони вашему преведрому владању. Како се може познат и вјероват и у прву и у ову садашњу рат, како су вјерно служили и крајину приводили на службу нашег преведрога и многа својега добра и своје браће и својијех краснијех црквих и манастира изгубили, а бискуп Змајевића ниједнога добра ни службу није учинио вашему преведро-

му владању нако штету и срамоту и зло и смутњу како и у Перасту што је чинио убит витеза Бујовића, тако и сад ради да крајину покоље и смути. Утолико се ми отвише чудимо како му ништа вјерујете пошто је от волико пасанијех годиштах мир и љубав била помеђу ваше и наше бискупе и попове и фратре и калуђере. Било је у Задру и властелах млетачкијех који су били архијепискупи, такођер и у ову крајину многу првијех вашијех бискупах али није ове мутње било него су у велику љубав и мир држали и за ту прву них слагу вазда је био напредни и корисни посао господски. Зато преведра господо смотрите и виђите да неће до нас бити ниједнога узрока от смеће, нако нас сила и неправда Змајевића у срдце заболи и урани и смути, а рана и смућа која је от душе и нека се нами позна вјерна служба за коју смо много крви пролили и браће своје и блага и манастирах и црквих изгубили у прву рат. И изгубисмо цетински и требински манастир поради службе вашега преведрога и преузвишенога владанија. А сад ово зло и ову срамоту дочекасмо и ни заједно зло ћело наше, нако за лаже и неправедне књиге, које пише бискуп Змајевић. Заисто се много простире и много пише, што му није от господина бога речено ни от светијех апостол заповијеђено. Заисто много славе и охолости проси и жели от овог мало временогa свијета, зато му није ништа от преше, ни може с тезијем ништа добит, нако коју смутњу учинити себе от бога отлучит и јада пакленогa наслиједит, како и први анђел или како и Јуда предатељ Христов. Ми се сви господину богу молимо и у вашега преведрога владања просимо да се ова смутња угаси докле је бријеме и докле су људима луна срдца вјере и службе. Зашто ако Змајевић и хули на нас и на нашу вјеру није истину река ни истину писао, него све неправо пише. А ми смо хвалећи бога цвијет от вјере и от закона првога грчаскога, а језика и славнога јунаштва србскога и успроћ врага вјери Христови, вазда са оружјем стојимо и кршћанској господи вазде вјерно помагали бранит цркву и вјеру и господство узвисит. И хвалећи господина бога наша је вјера чиста и оружје наше прослављено по свему свијету иако је бискуп Змајевић напунио неправеднијех књигах пуне Млетке. И уздајући се ми у премудру вашу бистрину нећете ништа вјероват, зашто ми хвалећи господина бога имамо похвалу от четири патријарха васељенска за вјеру чисту и православије, паке хвалећи господина бога имамо похвалу от свијех светопочившијех краљева за нашу вјерност и јунаштво ваздашње. Тако и сада у садашња времена хвалећи господина бога имамо похвалу и милост от ћесара Леополда и ћесара Јозефа и ћесара Карула (треба Карла), који су допустили сваку милост и слободу народу србскому, који право и чисто држе вјеру и закон како и прави Грци. Уздајући се ми у милост господина бога и у вашу господску бистру и чисту правду да ће те нас милосрдно стимат и миловат и бискупе наше потврђиват а не исћериват како бискуп Змајевић жели и пише нами није дато ни речено от господина бога ни на кога викат ни хулит. Али и не ви-

чемо ни хулимо него се жалимо и плачемо вашему преузвишеноме владању да нам учините праву стиманцију и праву милост да покажете врху свијех бискупах нашијех и врху свега народа највеће врху патријарха србскога који велику љубав и част наноси свему вашему преузвишеному господскому владању. А то су узроци от љубави митрополита Данила, цетинскога, скандарискога и приморскога који вазда ради о користи и части и поштењу господскому, а може бит да ће ви и он укратко писати за сваку истину. А ми смо сад сви смућени и зловолни чудећи се што владику Стефана толико бремена држите у Млецијех тер му ону достојну стиму не учинисте како је и право и господину богу угодно, зашто је то прави бискуп и право посвештен на бискупство како бог заповиједа. Имамо ми власт от четира васеленска патријарха да саборно избирају наши епискупи између себе и поставе патријарха, а патријарх са јепискупима да посвештује и изабира епискупе и митрополите по све ове крајине и тако је досад свака духовна власт мирно проходила и није ове мутње никад било. Ми бисмо добро ради да се ово и сад не чини да које зло с тога не окури. А бога нека пита с кога је ово зло и ова смућа. Свиколици поклањамо се на земљи и цјеливамо ваше краљеве скуте и иштемо грацију.